

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه پیام نور

پایان نامه

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

گروه علمی الهیات - گرایش فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان پایان نامه :

حقوق اقتصادی بانوان در فقه امامیه و حقوق مدنی ایران

استاد راهنما :

حجة الاسلام و المسلمین آقای دکتر محمدرضا علمی سولا

استاد مشاور :

آقای دکتر محمدعلی داوریار

نگارش :

الهه شنوائی زارع

شهریور ۱۳۸۸

تقدیم

به او که مرا آفرید

و آنها که بودند تا گشتیم پدید

و ایشان که دادند از علم بر من نوید

و شما اکنون . . .

تقدیم به پدر و مادر عزیزم که

وجودشان برایم همه عشق است

و وجودم برایشان همه رنج،

توانشان رفت تا به توانایی رسم

و تقدیم به همسر مهربانم که

با همدلی و همراهی و صبر زیبایش

مشوق و یار من بود در این مهم

و تقدیم به تمام کسانی که فروغ نگاهشان

و گرمی کلامشان و روشنی رویشان

سرمایه‌ی جاودان زندگی من بوده است

تشکر و قدردانی

حمد و سپاس خداوند علیم، خالق نور و انبیاء و اوصیایش، به خصوص چهارده معصوم (علیهم السلام): که گنجینه‌های علوم کامل هستند. حال که خداوند منان به حقیر توفیق داد تا در راه فراگیری علم مفید، بدین مرحله از تکاپو برسم، بر خود فرض می‌دانم که از همه‌ی اساتید و مربیان محترم که هر یک به نحوی حقیر را ارشاد و کمک نمودند، کمال تشکر را داشته باشم.

از راهنمایی‌های استاد گرامی جناب حجة الاسلام والمسلمین آقای دکتر محمدرضا علمی سولا و استاد محترم مشاور آقای دکتر محمدعلی داوریار و همچنین سرکار خانم دکتر زهرا گواهی، مدیر گروه الهیات دانشگاه پیام نور مشهد که با راهنمایی‌ها و نظرهای ارزنده‌ی خویش، در تمام مراحل انجام این مهم مرا یاری نمودند، تشکر و قدردانی می‌نمایم.

همچنین از تمام مسئولان و دست اندرکاران محترم دانشگاه‌های پیام‌نور، فردوسی مشهد و کتابخانه‌ی مرکزی آستان قدس رضوی، که زمینه ساز تهیه‌ی این ره توشه بودند، کمال تشکر را دارم.

«اللَّهُمَّ نَوِّرْ قُلُوبَنَا وَ أَفْكَارَنَا وَ اَكْرِمْنَا بِنُورِ الْفَهْمِ»

فرم چکیده پایان نامه کارشناسی ارشد تحصیلات تکمیلی

نام خانوادگی: شنوائی زارع	نام: الهه
عنوان پایان نامه: حقوق اقتصادی بانوان در فقه امامیه و حقوق مدنی ایران	
استاد راهنما: آقای دکتر محمدرضا علمی سولا	استاد مشاور: آقای دکتر محمدعلی داوریار
نماینده گروه آموزشی: آقای دکتر سیداحمد علی هاشمی	
استاد داور: خانم دکتر زهرا گواهی	

درجه تحصیلی: کارشناسی ارشد	رشته: الهیات	گرایش: فقه و مبانی حقوق اسلامی
دانشگاه: پیام نور	مرکز: مشهد	تاریخ دفاع: ۸۸/۷/۲۰
تعداد صفحه: ۱۳۵		
کلید واژه ها: زن، اقتصاد، احکام زنان، مالکیت، حقوق مدنی، فقه امامیه		
چکیده:		
<p>حقوق اقتصادی بانوان در فقه امامیه، همان توان مالی و دستیابی او به منافع مادی قدرت و می باشد که از راه های متعددی همانند اشتغال و نفقه و مهریه و... برای او میسر می شود .</p> <p>شناخت حقوق واقعی زن (خصوصاً در بعد اقتصادی) به عنوان رکن اصیل جامعه ی انسانی و نیز به عنوان بقای انسان و زمینه ساز سعادت جامعه حائز اهمیت بسیار است .</p> <p>برای پاسخ گویی به بعضی شبهات در مورد تفاوت زن و مرد، ضروری است که حقوق اقتصادی بانوان بازنگری شود تا جایگاه رفیع زن و منزلت عظیم او شناخته شود .</p> <p>پژوهش حاضر، جستاری بر حقوق اقتصادی بانوان در فقه امامیه و قانون مدنی ایران می باشد که سعی در اشاره به تمام حقوق اقتصادی بانوان در آن بوده است.</p>		

در کلیات به تبیین موضوع، روش تحقیق و اهمیت موضوع آن اشاره شده و در ادامه تعریف مال و مالکیت و اقسام آن بیان شده است.

در ادامه حق مالکیت زن، اثبات حق مالکیت و استقلال مالی زن و دیدگاه‌های برخی از مفسران و علمای شیعه مانند: شهید مطهری و علامه طباطبائی حائز اهمیت است .

اشتغال زن و اجرت المثل کار او (بعد از طلاق)، به عنوان یکی از راه‌های کسب درآمد زنان تبیین شده است .

در موضوعات نفقه و مهریه ابتدا به شرایط و وجوب، مصادیق و مقادیر آن‌ها پرداخته شده و سپس آرای فقها و مفسران بزرگ چون: شیخ طوسی، صاحب جواهر و علامه طباطبائی آورده شده است .

در ارث زوجه، با اشاره به آیهی ارث و تفسیر مفسران به تحلیل آن پرداخته شده است .

در بحث دیه، بعد از بیان نظر کلی اسلام، به نظریه‌ی تساوی دیه زن و مرد دلایل آن، به طور مفصل پرداخته شده است .

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه

فصل اول: کلیات

۳	۱-۱- تبیین موضوع
۴	۲-۱- اهمیت و ضرورت تحقیق
۴	۳-۱- پیشینه‌ی موضوع
۵	۴-۱- سؤال‌های اصلی تحقیق
۶	۵-۱- فرضیه‌های تحقیق
۶	۶-۱- هدف تحقیق
۶	۷-۱- روش تحقیق
۹	۸-۱- تعاریف
۹	۱-۸-۱- تعریف مال
۱۰	۲-۸-۱- تعریف ملک
۱۱	۳-۸-۱- تعریف مالک
۱۱	۴-۸-۱- تعریف مالکیت
۱۳	۹-۱- اقسام مالکیت

فصل دوم: حق مالکیت زن

۱۵	۱-۲- ادله حق مالکیت زن در فقه شیعه
۱۵	۱-۲-۱- حق مالکیت زن در آیات
۱۸	۲-۲-۱- حق مالکیت زن در روایات

۱-۲-۳- اجماع (نظر برخی فقها) ۱۹

فصل سوم: راههای تحقق مالکیت زن

۱-۳- اشتغال زنان ۲۱

۱-۱-۳- تعریف اشتغال ۲۱

۲-۱-۳- دیدگاه اسلام پیرامون اشتغال زنان ۲۲

۱-۲-۱-۳- جواز اشتغال زنان ۲۲

۲-۲-۱-۳- تشویق زنان و مردان به فعالیتهای اقتصادی ۲۵

۳-۱-۳- اقسام اشتغال زنان ۲۶

۱-۳-۱-۳- اشتغال زن در بیرون از منزل ۲۶

۲-۳-۱-۳- اشتغال زن در درون منزل ۲۸

۴-۱-۳- محدودیت‌های اشتغال زنان ۲۹

۱-۴-۱-۳- محدودیت‌های قانونی اشتغال زنان ۲۹

۲-۴-۱-۳- محدودیت شغلی زن شوهردار ۳۱

۵-۱-۳- اشتغال زنان در فقه امامیه ۳۲

۶-۱-۳- اشتغال زنان در قانون مدنی ایران ۳۳

۲-۳- مهریه ۳۵

۱-۲-۳- مفهوم مهریه ۳۵

۱-۱-۲-۳- مهریه در لغت ۳۵

۲-۱-۲-۳- مهریه در اصلاح ۳۶

۲-۲-۳- فلسفه وجوب مهریه ۳۷

۱-۲-۲-۳- مهریه در قرآن ۳۸

- ۴۱ ۲-۲-۲-۳- مهريه در روايات
- ۴۲ ۳-۲-۳- اقسام مهر در فقه اماميه و قانون مدني ايران
- ۴۲ ۱-۳-۲-۳- مهر المسمى
- ۴۳ ۲-۳-۲-۳- مهر السنه
- ۴۳ ۳-۳-۲-۳- مهر المثل
- ۴۴ ۴-۳-۲-۳- مهر الممتع
- ۴۵ ۴-۲-۳- مقادير و مصاديق مهره
- ۴۷ ۵-۲-۳- مهريه در فقه اماميه
- ۴۷ ۱-۵-۲-۳- شروط مهريه در فقه اماميه
- ۴۹ ۲-۵-۲-۳- مقدار مهريه در فقه اماميه
- ۵۰ ۳-۳- نفقه
- ۵۰ ۱-۳-۳- مفهوم نفقه زوجه
- ۵۰ ۱-۱-۳-۳- تعريف لغوي نفقه
- ۵۲ ۲-۱-۳-۳- تعريف اصلاحي نفقه
- ۵۲ ۳-۱-۳-۳- تعريف نفقه از نظر فقهاى اماميه
- ۵۲ ۴-۱-۳-۳- تعريف حقوقى نفقه
- ۵۴ ۲-۳-۳- وجوب نفقه زوجه
- ۵۴ ۱-۲-۳-۳- اسباب وجوب نفقه
- ۵۶ ۲-۲-۳-۳- نفقه اقارب و تفاوت آن با نفقه زن
- ۵۷ ۳-۲-۳-۳- دلايل وجوب نفقه از نظر فقهي
- ۶۳ ۴-۲-۳-۳- شرايط وجوب نفقه زوجه در فقه اماميه

- ۳-۳-۲-۵- شرایط وجوب نفقه در قانون مدنی ایران..... ۶۴
- ۳-۳-۳- موانع استحقاق نفقه زوجه در فقه امامیه..... ۶۶
- ۳-۳-۳-۱- نشوز..... ۶۶
- ۳-۳-۳-۲- صغر «صغیره بودن زوجه»..... ۶۸
- ۳-۳-۳-۳- ارتداد زوجه..... ۶۸
- ۳-۳-۳-۴- طلاق بائن..... ۶۹
- ۳-۳-۳-۵- مرگ زوج..... ۶۹
- ۳-۳-۳-۶- ازدواج منقطع..... ۷۱
- ۳-۳-۴- موانع استحقاق نفقه زوجه در قانون مدنی ایران..... ۷۱
- ۳-۳-۵- مصادیق و مقدار نفقه زوجه..... ۷۳
- ۳-۳-۵-۱- مصادیق نفقه زوجه..... ۷۳
- ۳-۳-۵-۲- مقدار نفقه زوجه..... ۷۴
- ۳-۴-۴- جهیزیه..... ۷۵
- ۳-۴-۴-۱- مفهوم جهیزیه..... ۷۵
- ۳-۴-۴-۱-۱- جهیزیه در لغت..... ۷۵
- ۳-۴-۴-۲- جهیزیه در عرف..... ۷۶
- ۳-۴-۴-۲- جهیزیه در فقه..... ۷۷
- ۳-۴-۳- جهیزیه در قانون مدنی..... ۷۸
- ۳-۵-۵- حقوق مالی زن در صورت طلاق..... ۸۰
- ۳-۵-۱- تعریف اجرت المثل..... ۸۱
- ۳-۵-۲- جایگاه حقوقی اجرت المثل..... ۸۱

- ۳-۵-۳- شرایط تحقق اجرت المثل ۸۳
- ۳-۵-۴- شرایطی که موجب سهولت تعیین اجرت المثل می شود ۸۴
- ۳-۵-۵- راههای استرداد اجرت المثل ۸۴
- ۳-۵-۶- مفهوم و ماهیت نحله ۸۵
- ۳-۶-۱- ارث ۸۷
- ۳-۶-۱-۱- تعریف ارث ۸۷
- ۳-۶-۱-۱-۱- ارث در لغت ۸۷
- ۳-۶-۱-۲- ارث در اصطلاح ۸۷
- ۳-۶-۲- نظر کلی اسلام در مورد ارث زن ۸۸
- ۳-۶-۲-۱- آیه ارث و شان نزول آن ۸۸
- ۳-۶-۲-۲- میزان سهم ارث زن در قرآن ۸۹
- ۳-۶-۳- فلسفه نصف بودن سهم ارث زن نسبت به مرد ۹۰
- ۳-۶-۴- سهم ارث زن در نظام حقوقی اسلام ۹۲
- ۳-۶-۴-۱- نصیب زن از ارث به عنوان زوجه ۹۲
- ۳-۶-۴-۲- صورتهای گوناگون نصیب زن از ارث ۹۸
- ۳-۷-۱- دیه زن ۱۰۰
- ۳-۷-۱-۱- تعریف دیه ۱۰۰
- ۳-۷-۱-۱-۱- دیه در لغت ۱۰۰
- ۳-۷-۱-۲- دیه در اصطلاح ۱۰۱
- ۳-۷-۱-۳- موارد دیه ۱۰۲
- ۳-۷-۱-۴- ارش و حکومت ۱۰۲

۱۰۳دیه در زن فقه امامیه	۳-۷-۲
۱۰۳دیه قتل	۳-۷-۲-۱
۱۰۶دیه عضو	۳-۷-۲-۲
۱۰۷حکمت تفاوت دیه زن و مرد	۳-۷-۳
۱۰۸پایین تر بودن ارزش زن نسبت به مرد	۳-۷-۳-۱
۱۱۰پایین تر بودن نقش زن در وضعیت اقتصادی	۳-۷-۳-۲
۱۱۱تساوی دیه زن و مرد	۳-۷-۴
۱۱۱دیه حقوقی	۳-۷-۴-۱
۱۱۴دلایل برابری زن و مرد در دیه	۳-۷-۴-۲
۱۲۱نتیجه	
۱۲منابع و مأخذ	

مقدمه

حمد و سپاس همان خالق یکتایی که هدف از خلقت و آفرینش انسان را چنین فرمود: « وَمَا

خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ »^۱

« و من جن و انس را نیافریدم مگر برای اینکه عبادتم کنند و فرمود: «يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَى

رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَاقِيهِ »^۲

« هان ای انسان! تو در راه پروردگارت تلاش می‌کنی و بالاخره او را دیدار خواهی کرد. و انسان

را به وجه عام مورد خطاب قرار داد و عبادت و ملاقات خودش را فقط مختص به گروه زنان یا گروه مردان قرار نداد.

از جمله وظایف تعریف شده برای انسان‌ها، وظایف متقابل افراد نسبت به یکدیگر است. از میان

افرادی که به طور روزمره با ایشان برخورد داریم و وظایفی که نسبت به یکدیگر ایشان برای ما ترسیم شده، می‌توان از پدر و مادر، خواهر و برادر، همسر و فرزند نام برد.

از آنجا که خانواده، واحد بنیادین جامعه و کانون اصلی رشد و تعالی انسان می‌باشد، انتظار

می‌رود که جامعه‌ی اسلامی بیش از همه به پاسداری از این بنای مقدس و بنیادین همّت گمارد. هر

چند عقد ازدواج، در زمره‌ی عقود مالی نیست و زن و مرد بر ایجاد علقه‌ی زوجیت یا ایجاد زناشویی

هم پیمان می‌شوند، لیکن نمی‌توان آثار و حقوق و تکالیف مالی ناشی از این پیمان مقدس را نادیده گرفت.

این پژوهش در پی پرداختن به بخشی از حقوق اقتصادی زن می‌باشد تا از طریق عمل به

دستورهای شرعی و احکام فقهی، به استحکام و سلامت خانواده و جامعه کمک کند.

^۱. ذاریات: ۵۶.

^۲. انشقاق: ۶.

حقوق اقتصادی زوجه که به محض جاری شدن صیغه‌ی عقد ازدواج، متعلق به زوجه می‌شود و به تبع آن بر وظایف زوج ترتب می‌یابد، از اهمیت جدی و اساسی برخوردار است .

روشن است که آگاهی و شناخت نسبت به حقوق و وظایف مالی به مفهوم تقلیل کارکردهای خانواده به کارکرد اقتصادی و تبدیل نهاد خانواده به نهادی خصوصی نمی‌باشد و نباید آگاهی زنان از حدود و تعهدات مالی همسر را، به مفهوم مطالبه‌ی این حقوق و ادای این وظایف شمرد .

زنان همچون گذشته، ضمن پذیرفتن وظیفه و مسؤلیت خطیر خویش در خانواده، با آگاهی از حقوق و امتیازات مالی خود و چشم پوشی آگاهانه از آنها از ارزش و کرامتی والا برخوردار خواهند بود .

فصل اول : کلیات

۱-۱- تبیین موضوع

انسان موجودی اجتماعی است و به تنهایی قادر به ادامه‌ی زندگی نمی‌باشد. وجود تداخل منافع و امیال نفسانی و تفاوت توان بدنی و قدرت فکری و همچنین استعدادهای متفاوتی که در انسان‌ها وجود دارد، بستگی به وضع قوانین و قواعدی دارد که آنها را به رعایت حقوق یکدیگر ترغیب کرده و از هر گونه هرج و مرج جلوگیری می‌نماید .

یکی از جنبه‌های زندگی اجتماعی در خصوص موضوع اقتصاد و حقوق مدنی می‌باشد که یکی از ارکان ادامه‌ی زندگی اجتماعی را تشکیل می‌دهد .

اقتصاددانان خانواده را بنیاد و اساس اقتصادی جوامع می‌دانند. به عنوان مثال، ارسطو در مورد بانوان، اقتصاد را علم خانه داری معرفی می‌کند و زن به عنوان مدیر این خانواده، در بعضی زمان‌ها و مکان‌ها در پرده و به صورت مجهول نقش خود را در فرایند اقتصادی جامعه ایفا کرده است و در بعضی زمان‌ها و مکان‌ها خود سگان دار اقتصاد یک جامعه بوده است، ولی هیچ گاه از عرصه‌ی اقتصادی اجتماع محو نشده است و در واقع شاید بتوان گفت: حضور زن در این عرصه حضوری همیشگی است و اقتصاد بدون زن معنا نخواهد داشت .

از طرفی دین مبین اسلام، نیز توجهی ویژه به نقش بانوان در عرصه‌ی اقتصادی داشته و در موارد زیادی مثل: ارث، مهر، نفقه و... برای بانوان جایگاه مشخص و معینی قرار داده و در فقه امامیه که مورد بحث ما می‌باشد، توجهاتی شده که به بررسی آن خصوصاً می‌پردازیم .

به طور خلاصه آنچه ما در صدد پژوهش آن هستیم جایگاه اقتصاد زن در فقه امامیه می‌باشد که برای تکمیل این مبحث از ماده‌های قانون مدنی هم استفاده شده است .

۱-۲- اهمیت و ضرورت تحقیق

بحث اقتصاد و جایگاه اقتصادی زن از مباحث مهمی است که اسلام به طور وسیع و مصداقی به آن پرداخته است. پژوهش در ابعاد مختلف آن می‌تواند موجب شفافیت بیشتر احکام فقهی شده و ظلمت ناشی از جهل را که منشأ نابهنجاری‌هاست، از بین ببرد.

این پژوهش اگر چه در حد یک پایان نامه است ولی می‌تواند مقدمه‌ای برای پژوهش‌های بهتر باشد.

در خصوص حقوق اقتصادی بانوان در مذاهب مختلف، نظرات فراوانی وجود دارد که در این تحقیق به بررسی قسمتی از آن در فقه امامیه می‌پردازیم.

در ایران، با توجه به اساس قانون گذاری که بر مبنای فقه امامیه می‌باشد، بانوان دارای حقوق مدنی خاص می‌باشند که قابل بررسی است.

۱-۳- پیشینه‌ی موضوع

بحث حقوق زنان و بخصوص بُعد اقتصادی آن، از دیرباز مطرح بوده، و قرآن اولین منادی آن است. حقوق اقتصادی بانوان، امروزه در مباحث اسلامی جایگاه ویژه‌ای را به خود اختصاص داده است که به دلیل اهمیت و بحث برانگیز بودن این موضوع، تحقیقات و پژوهش‌های زیادی صورت گرفته که به برخی از آنها اشاره می‌شود:

۱- مقاله‌ی (تفاوت زن و مرد در دیه و قصاص) نوشته‌ی ابراهیم شفیعی سروستانی، که در سال ۸۰ منتشر شد - با استناد به آیات و روایات به بررسی مبانی فقهی دیه و قصاص زن و مرد اشاره کرده است. این مقاله اگر چه از لحاظ فقهی، از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است، اما جنبه‌ی حقوقی آن خیلی کم‌رنگ بوده و کمتر به آن توجه شده است.

۲- کتاب «حقوق مالی زوجه» نوشته‌ی فرج ... هدایت نیا گنجی که در سال ۸۵ منتشر شد، به حقوق مالی زوجه به طور خاص پرداخته است - در این کتاب تنها اجرةالمثل و نحلّه و مهریه را بررسی کرده است و از دیگر حقوق مالی زن مانند: ارث و نفقه نامی به میان نیاورده است .

۳- مقاله «تقویم مهریه به نرخ روز» اثر ایراندوخت نظری در بهار ۷۸ می‌باشد در این مقاله به تعدیل و اهمیت مهریه پرداخته شد، مهریه هنگام محاسبه باید به نرخ روز و جدید باشد .

۴- مقاله‌ی «ارث زنان» نوشته‌ی احمد عابدینی در مجله فقه شماره ۵ و ۶ است که بحث مفصلی پیرامون این موضوع شده و آیات و روایات مربوطه‌اش را بیان کرده است .

تنها مقاله‌ای که حقوق اقتصادی زن را مطرح کرده است: «استقلال اقتصادی زن» اثر هما مهر در سال ۷۸ می‌باشد که بسیار جامع است. در این تحقیق سعی شده تمام حقوق اقتصادی بانوان را مطرح و هر یک به طور مجزا در فقه و حقوق بررسی شود .

امتیاز این پژوهش این است که محور اصلی آن آیات قرآن و روایات و دیدگاه مفسران است. در هر موضوع علاوه بر کتاب‌ها و مقالات، از تفاسیر معروف شیعه از جمله تیبیان (شیخ طبرسی)، و صافی (کاشانی) پیرامون آیات آن در بحث مسلم حقوق زن استفاده شده است .

از کتاب‌های معروف فقهی از جمله الخلاف، المبسوط، النهایه و جواهر الکلام به عنوان منابع دست اول استفاده شده است .

در ضمن پژوهش سعی شده است نقاط ضعف احکام و حقوق زنان، به دور از هرگونه تعصب در فقه امامیه و حقوق مدنی ایران بررسی شود. و همچنین مطالب با انشای فارسی صحیح و نشانه‌های نگارشی دقیق آورده شود .

۱-۴- سؤال‌های اصلی تحقیق

- ۱- جایگاه اقتصادی زن در فقه امامیه چیست؟
- ۲- جایگاه اقتصادی زن در حقوق مدنی ایران چگونه است؟

۳- حضور زنان در اقتصاد کشور، چه تأثیری در روند رشد اقتصادی جامعه دارد؟

۱-۵- فرضیه‌های تحقیق

- احکام اقتصادی زنان موجب محدودیت آنها در فعالیت‌های اقتصادی نمی‌شود.
- رعایت احکام اقتصادی از سوی زنان موجب بهبودی و پیشرفت روند اقتصادی خانواده بلکه جامعه می‌شود.
- فعالیت اقتصادی بانوان، محدودیتی برای فعالیت‌های اجتماعی مردان ایجاد نمی‌کنند.
- بانوان در فقه امامیه، همانند دیگر مذاهب از جایگاه اقتصادی خاص برخوردارند.
- حضور بانوان در حقوق مدنی ایران، نقش بسزایی در روند اقتصادی کشور دارد.

۱-۶- هدف تحقیق

- هدف از انجام این تحقیق، برجسته کردن چهره‌ی واقعی اسلام در بحث اقتصاد زنان می‌باشد.
- شفاف سازی احکام اقتصادی زن و پیراستن آن از آرایه‌های ظاهری که متناسب با سلاقی یا تعصبات انسان‌ها در طول زمان بوجود آمده است، هدف دیگر این موضوع است.
- یکی از نقاط قوت این تحقیق، مجزا و مشخص کردن نقش بانوان در حقوق مدنی کشور با توجه به فقه شیعه است که به طور مفصل به آن پرداخته شده است.

۱-۷- روش تحقیق

- این تحقیق بر اساس طبقه بندی مطالب بر مبنای هدف، از نوع کاربردی است.
- از نظر روش‌های جمع آوری مطالب، از نوع کتابخانه‌ای - اسنادی است. در این تحقیق با جمع‌آوری منابع غنی و اصیل، و همچنین استفاده از مقالات جدید مربوط به موضوع، سعی در ارائه‌ی تحقیقی علمی شده است.

این نوشتار با توجه به شرایط امروزی که رشد و توسعه اقتصادی جوامع و حضور روزافزون زنان در فعالیتهای اقتصادی را در پی داشته و همچنین عقلانیت در مباحث دینی پررنگ‌تر و روآوری پیروان ادیان دیگر به اسلام و خصوصاً فقه امامیه بیشتر شده، نوشته می‌شود. این پایان‌نامه از سه فصل تشکیل شده است که عبارتند از:

فصل اول - کلیات

در این فصل به تعریف مال، مالکیت و اقسام آن پرداخته شده است.

فصل دوم - حق مالکیت زن

در این فصل به بیان ادله مالکیت در آیات، روایات و نظر برخی از فقهای پرداخته شده است.

فصل سوم - راههای تحقق مالکیت زن

این فصل از چند گفتار تشکیل شده است که هر یک به عنوان یکی از راههای کسب درآمد مالی زن، در بحث اقتصادی از اهمیت بالایی برخوردار است. این گفتارها عبارتند از:

۱. اشتغال زنان: بعد از تعریف اشتغال، به دیدگاه اسلام پیرامون اشتغال زن پرداخته است. اقسام اشتغال زنان، در دو سطح بیرون و درون منزل بررسی شده است.

۲. مهریه: در این گفتار، بعد از بیان تعاریف و ادله وجوب و اثبات مهریه در فقه و حقوق مدنی، اقسام مهریه را ذکر نموده و در ادامه اشاره به مقادیر و مصادیق آن در فقه امامیه شده است.

۳. نفقه: در این بحث بعد از تعریف نفقه و بررسی اصطلاحی آن در فقه و قانون مدنی، به وجوب نفقه پرداخته شده است.

اسباب وجوب نفقه که عبارتند از: زوجیت، خویشاوندی و ملک، در فقه امامیه از اهمیت بسزایی برخوردارند.

برای ادله‌ی وجوب نفقه، آیات و روایات متعددی بیان شده است که در این تحقیق تنها به چند مورد که از همه واضح‌تر و روشن‌تر به موضوع هستند، اشاره می‌شود.

شرایط وجوب نفقه در فقه امامیه و قانون مدنی و همچنین موانع استحقاق آن در فقه و حقوق ایران از دیگر مواردی است که به بررسی آن‌ها پرداخته شد .

۴. جهیزیه: جهیزیه، به عنوان یکی از اموال اختصاصی زن می‌باشد که امروزه به عنوان یکی از حقوق مالی زوجه، به آن توجه می‌کنند و بیشتر در عرف دارای اهمیت است تا در فقه، زیرا ریشه‌ی شرعی و اسلامی ندارد .

۵. حقوق مالی زن در صورت طلاق: در این گفتار هم به اجرت المثل کارزن بعد از طلاق، به عنوان یکی از راههای کسب درآمد اقتصادی اشاره دارد.

۶. ارث: بعد از بررسی آیه‌ی ارث و شأن نزول آن، به طور اختصاصی به ارث زن در نظام حقوقی اسلام پرداخته شده و شرایط تحقق ارث زوجه را در فقه اسلامی و قانون مدنی بیان کرده است.

۷. دیه زن: در این قسمت، بعد از بیان تعاریف مربوط به دیه، اشاره‌ی کوتاهی به فلسفه نصف بودن دیه زن نسبت به مرد شده است. بعد از آن، موارد دیه را، هر کدام به طور مجزاً در فقه امامیه و قانون مجازات اسلامی توضیح داده است. در انتها هم، بعد از بیان حکمت تفاوت زن و مرد، به نظریات بعضی از مفسران و فقها در مورد نظریه‌ی تساوی زن و مرد در دیه پرداخته شده است .

در آخر هر فصل، نتیجه‌گیری مختصری از کل مطالب فصل آمده است تا در مجموع، نتیجه‌ی هر فصل مشخص باشد .

۸-۱- تعاریف

۸-۱-۱- تعریف مال

« مال » ، جمع اموال ، عبارت است از : « هر نوع ثروت و مال گویند : « هُوَ الْمَالُ وَ هِيَ الْمَالُ » آن مال و ثروت است »^۱

۱ . بندریگی ، محمد، ۱۳۷۵ ، المنجد ، تهران، انتشارات ایران ، ج ۲، ص ۱۸۴۷.